

Vincze János Farkas

A JÁSZLADÁNYI ÖNKÉNTES TŰZOLTÓ EGYESÜLET KÖNYVTÁRA ÉS A TAGOK MŰVELŐDÉSE 1945 ÉS 1978 KÖZÖTT

A jászladányi tűzoltó egyesületnek is lehetett könyvtára a második világháború előtt, ahogyan a településen működő más szervezeteknek is. Azonban 1944 decembere és 1945 márciusa között a település lakossága a belterületről a szovjetek által kilakoltatásra került, így a településen maradt iratok is jelentős károkat szenvedtek. „*Leírni nem lehet a képet, mely élénk tárult!*”¹ Fogalmazta meg Kiss Imre, a település plébánosa a világháború során történt kilakoltatás mértékét. Hasonlóképpen járt a katolikus iskola könyvtára is, amely teljes egészében megsemmisült, az ingó- és ingatlanállománya pedig 85%-os kárt szenvedett.² 1949-ben, a tűzoltó egyesület államosítását követően a csoport múltjára vonatkozóan információkat kértek be. Ebből tudjuk meg, hogy „*korai történetre vonatkozóan iratok nem maradtak fenn. Az irattárunk a kilakoltatás során eltűnt.*”³ A háború előtt bármi is állt rendelkezésükre a helyi lánglovagoknak, az már az enyészeté lett. Innen vesszük górcső alá az Önkéntes Tűzoltó Egyesület könyvtárának lassú gyarapodását.

Alapvető fontossággal bírt, hogy a megfelelő szakmai kiadványok bekerüljenek a könyvtárba. 1949. április 11-én megtörténik a tűzoltó újság előfizetése is.⁴ Az egységkönyv iktató részébe csak *tűzoltó újság*-ként beírt folyóirat nagy valószínűséggel az 1949 áprilisában indult és Csillag Gyula által szerkesztett *Magyar Tűzoltó* volt. Az újság következő felbukkanása az 1951. március 13-ai gyűlésen merült fel, legalábbis az egységkönyv szerint. Ekkor egyhangúlag megszavazták a lap újbóli előfizetését.⁵ Az egységkönyv egy különálló része a *szakkönyvleltár* is. Az 1949 és 1951 közötti időszak első és egyetlen bejegyzett kötete Marinovich Endre és Török Antal *A Tűzoltóság és tűzrendészet* című munkája, amelyből 2 példány volt megtalálható az őrszobán.⁶

Ezt követően az egyesületi könyvtár fejlesztésével kapcsolatban 1959-ből vannak értesülések. Ekkor az egységkönyv fejléce már megváltozott: a korábbi *szakkönyvleltárt* felváltja a *szakmai, ideológiai és szépirodalmi könyvek leltára* cím. Nagyon izgalmas betekintést nyerni abba, hogy mit is olvasott a *szocialista tűzoltó*, milyen irodalmat kellett beszerezni egy vidéki tűzoltóságnak az államszocializmus időszakában.

Szakmai könyvek terén ebből az időszakból 6 különbözőt nevezhetünk meg összesen 20 példányban. Ezek a tűzoltási alapismeretekre, a mezőgazdasági tüzesetekre, a kismotoros fecskendő használatára és a légóttalomra vonatkoztak, valamint 15 példányban volt megtalálható az irodán az Önkéntes tűzoltó testület felelősök kézikönyve.⁷ A könyvtár 1959.

1 Kiss (2015) 38.

2 MNL JNSZML MMGY. 37. d. 770/46.

3 GIHK Tűzoltóság iratai. 11. Egységkönyv 1948–1951. 27/1949.

4 GIHK Tűzoltóság iratai. 11. Egységkönyv 1948–1951. 17/1949.

5 GIHK Tűzoltóság iratai. 11. Egységkönyv 1948–1951. Jegyzőkönyv az 1951. március 13-ai tűzoltó gyűlésről

6 GIHK Tűzoltóság iratai. 11. Egységkönyv 1948–1951. Szakkönyvleltár

7 GIHK Tűzoltóság iratai. 13. Egységkönyv 1958–1965. 479. o.

február-márciusban bővült szépirodalmi és ideológiai könyvekkel.⁸ Az ideológiai indíttatású könyvekkel kapcsolatban egyedül Alekszandr Maliskin (1892–1938)⁹ könyve, az *Istenháttamögötti emberek* említhető, amely a Szovjetunió '20-as és '30-as éveiről, a szocializmus előretöréséről szól. Jermilov szerint Maliskin ezzel teremtette meg a szovjet társadalmi regény műfaját.¹⁰ 1960-ban ebből a regényből még egy példányt beszereztek. Részben sorolható az ideológiai könyvekhez Darvas József (1912–1973) *Egy parasztcsalád története* című szociográfiája, amely 1939-ben jelent meg először. Darvas munkája elsősorban a paraszti társadalom rétegződését, a tanyasi életet és a korabeli falusi világ kilátástalanságát taglalja. (1932-ben elhatározta, hogy Budapestre utazik és író lesz, szocialista író.¹¹)

A szépirodalmi műveket hazai vonatkozásban Dobozy Imre (1917–1982) a *Mindennapi történetek című munkájával*, aki a *Tizedes meg a többiek* című film forgatókönyvét is írta,¹² Szőnyi Sándor (1910–1989) 1955-ös *Megújhódás*-a¹³ és Tamási Áron (1897–1966) *Világ és holdvilág* munkái reprezentálták. Szőnyi irodalmi munkássága a világháború előestéjén kezdődik, mikortól a Népszavában jelennek meg tárcái,¹⁴ a *Megújhódás* főhőse pedig a háború utáni új világba való beilleszkedést éli át. Tamási Áron, bár 1949–1953 között mellőzött személy lett a magyar irodalmi életben, 1954-től visszatérhetett, művei megjelenhettek,¹⁵ az 1958-ban kiadott novellás válogatása pedig egy évvel később a ladányi tűzoltók egyik olvasmánya lett. A szépirodalom külföldi vonatkozásban az orosz realizmus két mestere, Lev Nyikolajevics Tolsztoj (1828–1910), ahogyan az egységkönyve lejegyezték: *Karenina Anna* című munkájával és Anton Pavlovics Csehov (1860–1904) *A csinovnyik halála* művével szolgálta a tűzoltók kikapcsolódását. A szépirodalmi és ideológiai könyvek érdekessége, hogy a tárolásuk nem a tűzoltóság irodáján, hanem a tűzoltóknál volt megoldva, akiknek a nevei a művek mellé feltüntetésre kerültek.

A könyvvállomány gyarapodásáról újabb információink 1966 decemberéből származnak. December 20-án a szolnoki illetőségű Járási és Városi Tűzrendészeti Parancsnokságtól érkezett Jászladányra 32 mű, összesen 37 példányban.¹⁶ Az 1966–1972-es időszak folyóirat előfizetéseire vonatkozóan mindösszesen két iktatókönyvi bejegyzés található. 1966-ban a *Tűzoltó* folyóirat megrendelését adták meg,¹⁷ míg 1969-ben a *Magyar Tűzoltó* szaklap előfizetését.¹⁸ Ez utóbbi azonban még ebben az évben megszűnt.

Vegyük ismét sorjában a *szakmai, ideológiai és szépirodalmi könyvek leltárát*. Ideológiai műnek tekinthető Ilja Grigorjevics Ehrenburg (1891–1967) *A béke útja* című munkája. Ehrenburg részt vett az 1905-ös forradalomban, tagja volt a bolsevik pártnak, majd aktív résztvevője a spanyol polgárháborúnak és a második világháborúnak is. A Szovjetunióban elismert és tisztelt publicistaként tevékenykedett. 1922-től az irodalmi konstruktivizmus úttörője.¹⁹

8 GIHK Tűzoltóság iratai. 13. Egységkönyv 1958–1965. 478. o.

9 Zöldhelyi (1997) 241.

10 Jermilov (1955) 51–53.

11 ÚMIL I. 401.

12 Uo. 450–451.

13 ÚMIL III. 2020–2021.

14 MÉL 875.

15 ÚMIL III. 2039–2041.

16 GIHK Tűzoltóság iratai. 14. Egységkönyv 1966–1972. 478–479. o.

17 GIHK Tűzoltóság iratai. 14. Egységkönyv 1966–1972. 18. o. 1966/85.

18 GIHK Tűzoltóság iratai. 14. Egységkönyv 1966–1972. 48. o. 1968/17.

19 Zöldhelyi (1997) 237, 251–254.

Julius Fučík (1903–1943) cseh kommunista újságíró többször járt a Szovjetunióban, ahol riportokat készített. Csehszlovákia német megszállását követően illegalitásba vonult, a földalatti sajtó vezéralakja lett. Miután elfogták, még a börtönből is kijutottak riportjai. Fučíktól az Üzenet az élőknek művet olvashatták a tűzoltók.

A szovjet kolhozosításról szól Janka Brill (1917–2006) belorusz írónének a szocreál jegyében fogant könyve a *Pirkad Zabolotye felett*.²⁰

Magyar vonatkozásban a Kossuth-díjas Illés Béla (1895–1974) neve mellett említi a leltár a *Felszabadult ország* című művet, amelynek témája a háborús Magyarország volt. Azonban ez egy válogatás, amelyben 21 mű kapott helyet, köztük kettőt (*A háború célja; Találkozás a pincében*) Illés Béla jegyez. ²¹ A mű két példányban is szerepel a leltárban. A könyvvállományban szintén helyet kapott az 1949-ben megjelent *Fegyvert s vitézt énekelek* kötete is. Korábbi művei a tanácsköztársaságról szóltak, a második világháború során részt vett szovjet oldalon Budapest ostromában. Illéshez tartozó érdekesség Guszev kapitány alakjának kitalálása, aki-ről már az ötvenes években megállapították a történészek, hogy fiktív személy.²²

Földes Péter (1916–2005) kétszeres József Attila-díjas író a *Feledhetetlen május* kötetével került az állományba. Művei elsősorban történelmi témájúak voltak.²³

Propagandisztikus célt szolgált minden bizonnyal az egyébként kiváló szakmai munka, Karsai Elek (1922–1986) és Pintér István (1929–) *Darutollasok* című műve is.

Aranyossi Magda (1896–1977) a *Hősök voltak* kötetrel szerepelt a könyvtár állományában, de ahogy Illés Béla esetében itt is egy válogatásról beszélhetünk. Aranyossi *A jövő embere* és a *Nem tehettem másként...* novellákkal szerepel a kötetben. Tagja volt az ismert Gallilei Körnek, majd 1919-ben a pedagógus szakszervezet tisztviselője lett. Aranyossi a két világháború közötti idő javát emigrációban töltötte, részt vett több ország kommunista mozgalmaiban.²⁴

Konsztantyin Alekszandrovics Fegyin (1892–1977) két műve is bekerült az őrszobára: az *Európa elrablása* és *Az Arkturusz szanatórium*. Gorkij barátjaként a szovjet szocialista realizmus egyik jelentős alakjává vált. Hősei a munkásosztály forradalmi szereplői lesznek.²⁵ A jóval híresebb Makszim Gorkij (1868–1936) azonban csak egyetlen válogatással került be a gyűjteménybe.

Alekszej Fjodorovics Fjodorov (1901–1989) Ukrajnában volt területi pártbizottságok titkára, majd a második világháború alatt az ukrán partizánmozgalom egyik legjelentősebb alakja.²⁶ Műve, a *Partizánok élen* jól illeszkedik a második világháború utáni szovjet memoárok közé.

Borisz Leontyevics Gorbátov (1908–1954) szovjet-orosz novellista, aki a donyecki régióban született. Már a 30-as években csatlakozott a kommunista párthoz. Ezek adták alapját a legismertebb művének, a *Donyeci bányászok*-nak.²⁷

20 Szakolczay (2006) 21.

21 ÚMIL II. 858.

22 Vörös (2006) 214–225.

23 ÚMIL I. 614–615.

24 Uo. 62.

25 Zöldhelyi (1997) 242. és https://en.wikipedia.org/wiki/Konstantin_Fedin (megtekintve 2017. augusztus 12.)

26 https://en.wikipedia.org/wiki/Oleksiy_Fedorov (megtekintve 2017. augusztus 13.)

27 https://en.wikipedia.org/wiki/Boris_Gorbátov (megtekintve 2017. augusztus 13.)

Az orosz szépirodalom vonatkozásában *A csinovnyik halála* mellé odakerült Csehov *Három nővér*-e is.

Megjelenik a gyűjteményben Ivan Alekszandrovics Goncsarov (1812–1891) is az orosz realizmust képviselendő. A ladányi tűzoltók olvashatták a *Szakadék* és a *Hétköznapi történet* című munkáit. Utóbbiból két példány is megtalálható volt.

Az orosz realizmuson kívül jelen volt Honoré de Balzac (1799–850) francia realista regényíró *Betti néni*-je is.

Alois Jirásek (1851–1930) cseh regényíró gyakran foglalkozott történelmi témákkal. A tűzoltóság könyvtárában található *Sötétség* is egy ilyen műve, amely a cseh ellenreformációról szól.²⁸

Egyfajta átmenetet jelent Gábor Andor (1884–1953) két műve, a *Bécsi levelek* és az *Összegyűjtött versek*, mivel Gábor Andor szocialista újságíróként gyakran kritizálta korát, de művei szépirodalmi felhangot is megütnek.²⁹

Egyértelműen a szépirodalmi részleget gyarapította Gárdonyi Géza *Egri csillagok*, Jókai Mór 8 kötete (*Kárpáti*(sic!) *Zoltán*, *A mi lengyelünk*, *Rab Ráby*, *Fekete gyémántok*, *Enyém tiéd övé* (sic!), *Nincsen ördög*, *Eget vívó asszonyszív*, *Egy magyar nábob*), utóbbiból 2 példány is, és József Attila összes művei szintén két példányban. Persze József Attilát az államszocialista időszak kedvelte ifjúkori tettei és némely verseinek témája végett, de szépirodalmi munkássága tagadhatatlan.

Szintén a magyar szépirodalmi alkotásokhoz kapcsolható Kisfaludi Sándor (1916–1986), akihez a leltár a *Jászkunság* című művet kötötte. Azonban itt meg kell jegyezni, hogy a *Jászkunság* folyóirat II. számáról van szó, amelyben szerepel József Attiláról szóló tanulmánya. Nevéhez köthető a folyóirat elindítása is.³⁰

Újra beszerezték Tamási Áron *Világ és holdvilág* kötetét is.

Az akkori kortárs irodalmat képviselte Goda Gábor (1911–1996) *Farkasok között* című elbeszélése. Goda a háború utáni Budapest kulturális életének egyik fellendítője volt. Többszörös József Attila-díjas író.³¹

A következő év végéig még két kötetel bővült a könyvtár, mindkettő egy-egy már meglévő újabb példánya: Csehov csinovnyikja és Tamási novellásgyűjteménye.³²

Az utolsó bejegyzés 1969-ből való, ekkor a *Szerelési szabályzat* elnevezésű szakmai kiadványra tettek szert.³³

Egyrészt jól látható, hogy a különböző egységkönyvek csak az állománygyarapítást taglalják, nem tüntetik fel a már meglévő gyűjtemény példányait, másrészt pedig kitűnik, hogy a falusi tűzoltóság könyvtára mennyire lassan és akadozva gyarapodott, mígnem ez a gyarapodás meg is szűnt. Az utolsó feltüntetett könyv beszerzésének ideje 1969, az egységkönyvet pedig az iktató és a működési napló szerint rendszeresen vezették 1972-ig, tehát ha állománygyarapodás történt volna, minden bizonnyal bejegyezték volna. Az 1975–1978 közötti egységkönyvben pedig már teljesen üres a könyvek leltára.³⁴

28 Szalantai (1964) 64–65.

29 ÚMIL I. 637–638.

30 Kaposvári (1986) 27–29.

31 ÚMIL I. 684.

32 GIHK Tűzoltóság iratai. 14. Egységkönyv 1966–1972. 479. o.

33 GIHK Tűzoltóság iratai. 14. Egységkönyv 1966–1972. 479. o.

34 GIHK Tűzoltóság iratai. 16. Egységkönyv 1975–1978. 478–479. o.

A tűzoltó egyesület könyvtárára vonatkozóan további feljegyzések, iratok nem állnak rendelkezésre, így csak feltételezhető, hogy alkalmanként azért újabb szakirodalmat vagy egy-két szépirodalmi művet is beszereztek vagy kaptak.

Összességében szakmai vonatkozást tekintve nem nevezhető komolynak az állomány, hiszen mindösszesen egy folyóirat-előfizetése és néhány könyve volt a tűzoltóságnak. A politikai propagandára építő művek száma pedig ha kevéssel is, de többnek bizonyul a szépirodalmi művek számánál. Bár a könyvállomány nem nevezhető jelentősnek, napjainkra egyetlen kötet sem maradt meg.

Források:

Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok megyei levéltára:

MNL JNSZML MMGY. 37. d. 770/46.

Gaál István Helytörténeti Kör, Jászladány:

GIHK Tűzoltóság iratai. 11. Egységkönyv 1948–1951.

GIHK Tűzoltóság iratai. 13. Egységkönyv 1958–1965.

GIHK Tűzoltóság iratai. 14. Egységkönyv 1966–1972.

GIHK Tűzoltóság iratai. 16. Egységkönyv 1975–1978.

Online források:

https://en.wikipedia.org/wiki/Boris_Gorbatov (megtekintve 2017. augusztus 13.)

https://en.wikipedia.org/wiki/Oleksiy_Fedorov (megtekintve 2017. augusztus 13.)

https://en.wikipedia.org/wiki/Konstantin_Fedin (megtekintve 2017. augusztus 12.)

Felhasznált irodalom:

Jermilov (1955)= Jermilov: Alekszandr Maliskin munkásságának fő vonásai. In: Irodalmi Figyelő I. évf. (1955) 51–53.

Kaposvári (1986)= Kaposvári Gyula: Kisfaludi Sándor (1916–1986). In: Jászkunság 1986.12. 27–29.

Kiss (2015)= Kiss Imre: Historia Domus: A jászladányi háztörténet Kiss Imre plébánossága idején. Underground Kiadó, Bp. 2015.

MÉL= Magyar Életrajzi Lexikon (1978–1991) A–Z. (szerk. Barabás Éva et al.) Akadémiai Kiadó, Bp. 1994.

Szokolczay (2006)= Szokolczay Lajos: Jövőkép – gyerekszemmel. Beszélgetés Haris László fotóművésszel. In: Magyar Napló XVIII. évf. (2006) 10. sz. 9–21.

Szalantai (1964)= Szalantai Rezső: A cseh irodalom története. Gondolat, Bp. 1964.

ÚMIL I.= Új Magyar Irodalmi Lexikon 1. A–Gy. (Péter László főszerk.) Akadémiai, Bp. 1994.

ÚMIL II.= Új Magyar Irodalmi Lexikon 2. H–Ö. (Péter László főszerk.) Akadémiai, Bp. 1994.

ÚMIL III.= Új Magyar Irodalmi Lexikon 3. P–Zs. (Péter László főszerk.) Akadémiai, Bp. 1994.

Vörös (2006)= Vörös Boldizsár: Illés Béla „Guszev-ügye” – avagy hogyan lett az írói kitalációból történelmi tény 1945 és 1951 között. In: Múltunk 51. évf. (2006) 3. sz. 214–225.

Zöldhegyi (1997)= Zöldhegyi Zsuzsa (szerk.) Az orosz irodalom története a kezdetektől 1940-ig. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp. 1997.